

Terug van weggeweest?

Column Coby van der Linde

In Zeedijk 32, eerste jaargang nr.1 januari 2002, een uitgave van EPZ

Er waait ineens een andere, volgens sommigen duidelijke zuidelijke, wind in het Europese energieland. Terwijl Nederland druk doende is windmolens te realiseren, die de overwegend westelijke winden in het land om moeten zetten in duurzame energie om zo het fossiele brandstofgebruik terug te dringen, benaderen andere landen de toekomstige samenstelling van het primaire energieverbruik vanuit een heel andere richting.

De Europese landen hebben altijd een nationale energiestrategie gehad. Pogingen van de Europese Commissie na 1973 om tot een soort van Europees energiebeleid te komen liepen, door de grote verschillen in de nationale energieproductie en het nationale energiebeleid, in het midden van de jaren tachtig definitief vast. De Europese Commissie streefde in die tijd vooral naar het verminderen van de afhankelijkheid van olie en probeerde de lidstaten te stimuleren een aanzienlijk deel van de primaire energievraag te voldoen met vaste brandstoffen en/of nucleaire energie. Dit beleid kwam voort uit de overtuiging dat de importafhankelijkheid verminderd of in ieder geval gespreid moest worden over meerdere energiedragers en exporterende landen. Nederland bevond zich toen al in een uitzonderingspositie door de grote gasvoorkomens en voldeed niet aan de Europese wensen.

Na 1986 verschoof de energiediscussie van zorgen over schaarste en strategische afhankelijkheid naar zorgen om het milieu. Gas werd van een edele energiedrager die voorheen niet zo maar aangewend mocht worden voor de opwekking van elektriciteit, een belangrijke bron voor schonere opwekking van elektriciteit. Nederland werd door de veranderde inzichten ineens een voorloper in plaats van een buitenbeentje in de EU.

In de periode 1973-1986 werd het energiebeleid van de meeste lidstaten meer of minder gedreven door het verminderen van de afhankelijkheid van olie-importen, het eventuele gebruik van binnenlandse energiedragers en het realiseren van een meer gevarieerde samenstelling van het primaire energieverbruik. Enkele Europese landen kozen nadrukkelijk voor een nucleaire strategie. Frankrijk, bijvoorbeeld, dat weinig commercieel winbare energiereserves heeft, koos omwille van de voorzieningszekerheid al in de jaren zeventig voor de meest verregaande nucleaire strategie in Europa. In 2000 werd 41,6% van het primaire energieverbruik al opgewekt door nucleaire energie. Het aandeel van olie (36,8%), maar vooral gas (13,8%) en kolen (5,4%) is daar aanzienlijk lager dan in andere landen. Intussen heeft Frankrijk zich ook ontpopt tot een aanzienlijke exporteur van elektriciteit opgewekt door kerncentrales.

De strategische energiediscussie is inmiddels terug van weggeweest en is door de gebeurtenissen op 11 september 2001 in een stroomversnelling gekomen. Europa ziet zich voor de taak gesteld om een beleid te ontwikkelen waarbij zowel de interne energiemarkten worden verwezenlijkt, de CO₂ doelstellingen dienen te worden behaald als de voorzieningszekerheid te worden veiliggesteld. Op 29 november 2000 publiceerde de Europese Commissie het groenboek *Towards a European strategy for the security of energy supply* [COM (2000) 769]. In dit groenboek staat o.a. dat het stimuleren van het opwekken van elektriciteit met kernenergie toch overwogen moet worden mede om de CO₂ doelstellingen te kunnen halen. In het licht van de interne markt en de realisering van eerlijke concurrentie tussen de elektriciteitsproducenten, is het dan wel van groot belang dat alle subsidies, ook de verkapte, en alle kosten zichtbaar worden gemaakt en de subsidies worden afgebouwd. Alleen op deze manier kan een zorgvuldige afweging worden gemaakt in de concurrentiekracht tussen de verschillende soorten van opwekking. De concurrentiekracht van de verschillende energiedragers zal dan ook in belangrijke mate afhangen van de internationale olie- en gasprijsvorming.

Voor landen met nog steeds een aanzienlijke fossiele energiehuishouding zijn de ontwikkelingen op het gebied van schoon fossiel aantrekkelijk, temeer daar in enkele van de Europese landen, waaronder Nederland, de weerstand tegen nucleaire energie groot is. De suggestie van de Europese Commissie om kernenergie op te nemen als onderdeel van een beleid ter vermindering van de CO₂ –uitstoot zal niet in alle hoofdsteden met gejuich zijn ontvangen. Zij zullen vooralsnog de uitstootvermindering vooral willen realiseren door een ‘dash for gas’, energiebesparingsmaatregelen, schoon fossiel en het produceren van duurzame energie.

In haar rapport ‘Zorgen voor Morgen’ aan de Minister van Economische Zaken van 25 oktober 2001 naar aanleiding van het Europese groenboek schreef de Algemene Energieraad dat in een goed werkende energiemarkt het bedrijfsleven zelf zal zorgen voor een diverse brandstofmix en “daarbij dient een eventuele beperking van de (keuze-) mogelijkheden van inzet van kolen of kernenergie goed afgewogen te zijn, mede in relatie tot de voorzieningszekerheid” (p.40). Inmiddels is dus een oud argument weer toegevoegd aan de overwegingen om o.a. kernenergie in beraad te nemen, namelijk de voorzieningszekerheid.

Het moment dat duurzame energie een daadwerkelijk grote bijdrage aan de energievoorziening kan leveren ligt nog ver weg. In de komende 30 jaar neemt de importafhankelijkheid van fossiele brandstoffen nog enorm toe, waardoor de geopolitieke risico's van de voorzieningszekerheid zullen toenemen. Importen van fossiele brandstoffen zullen in de toekomst afkomstig zijn uit drie landen/regio's, nml. Rusland, de Kaspische zee regio en het Midden-Oosten. Veel van deze landen munten niet uit in politieke stabiliteit, maar aangetekend moet worden dat deze landen economisch ook zeer afhankelijk zijn van het verkopen van hun fossiele energiedragers. Nederland maakt wat gas betreft een gunstige uitzondering op de strategische importafhankelijkheid van andere Europese landen van gas uit Rusland, tenzij het kleine velden beleid aan te veel restricties wordt gebonden waardoor de horizon van de gasproductie in Nederland veel sneller zal worden bereikt. In dat geval kan Nederland ook voor een strategische afweging komen te staan om de voorzieningszekerheid deels door nucleaire energie te realiseren. Indien de Nederlandse gasvoorkomens ten volle worden benut, hoeft Nederland deze moeilijke afweging nog niet te maken, waardoor voor Nederland de wind gewoon uit het westen blijft komen.